

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 július Hónapló

Végel László: Via Budapest

Hosszú idő után Budapestre utazom. A vonat lassan döcög, több mint hat óra hosszat tart az utazás Újvidéktől Budapestig. Átolvasom a belgrádi napilapokat, bőven van időm, felkeresem az étkezőkocsit. A felszolgálóknál afelől érdeklődöm, engedélyezett-e a cigarettázás. Kelebiáig igen, válaszolják cinkoskodva, odaát nemigen. A magyarok szörszálhasogatók, mondják balkáni lezserséggel. Főleg az utóbbi időben! Mindig morózus arckifejezéssel bukkannak fel, ha pedig megszólalnak, akkor panaszkodnak. Lerí rólok, hogy rosszkedvükben tartják be a törvényeket.

Elfüstölök egy szál cigarettát, majd visszaimbolygok a fülkébe. Feleségem időközben beszédbe elegyedett útítársunkkal, egy fiatal lánnyal. Elmondása szerint felmenői szabadkai származásúak, azonban ő már Budapesten született. Nostalgiaival emlékezik a szabadkai nagyszülőknél töltött nyári vakációkra. Története azonban ennél bonyolultabb, mert a sors iróniája, hogy tanulmányait az újvidéki orvosi karon folytatja – angol nyelven. Felkapom a fejem. Miért angolul, amikor családja idevalósi? A válasz nyilvánvaló. Noha Szabadkán töltötte gyermekora néhány feledhetetlen nyarát, Budapesten szocializálódott. A kilencvenes évek elején szülei tartva attól, hogy az apját elviszik katonának, Magyarországra települtek át. Ettől kezdve megszűnt kapcsolatuk a szerb nyelvvel. Vajmi keveset tud. Kapóra jött viszont, hogy Újvidéken angolul tanulhat, mert ez a legolcsóbb megoldás! A tandíj mindössze 1000 euró, ugyanez Budapesten 4000 euróba kerülne.

Kellemes meglepetés volt az újvidéki nagyvárosi élet, izgalmas, mozgalmas, változatos. Sok haverra tett szert. Nagyon jól érzi magát a városban. Szerbekkel is szívesen barátkozna, hiányos nyelvtudása azonban némileg akadályozza.

Távlati terveiről faggatom. Véleménye szerint jelentős előnyt jelent számára, hogy angolul tanul, hiszen ennek köszönve sokkal könnyebben talál majd munkahelyet Nyugaton. Habár nem híve a külföldi munkavállalásnak, szívesebben maradna otthon, ám ha nem sikerül találni tisztességesen jövedelmező munkahelyet találni, a külföldi munkavállalás mellett dönt.

És hol az otthon, kérdeztem. Természetesen Magyarországon, válaszolja habozás nélkül. Hébe-hóba megfordul ugyan Szabadkán, mert nagymamája továbbra is ott él, szereti azt a várost, számítása szerint azonban ő sohasem fog ott élni. Időnként nosztalgiám van, árulja el.

A vallomás nem ért váratlanul.

Az utóbbi időben egyre több fiatal szakemberrel találkozom, akik alighogy megkapják a magyar állampolgárságot, veszik a vándorbotot, és Nyugatra távoznak. Nem Magyarországra települnek át, ahogy a kilencvenes években tették, hanem Ausztriába, Németországba vagy a skandináv országokba igyekeznek. Svájc kénytelen volt limitálni a migránsok számát. A vajdasági magyar szakemberek magyar útlevéllal könnyebben találnak munkát, mint szerbvel. A

magyar állampolgárságnak köszönve tehát tömegesen távoznak a Nyugatra. Nem kifogásolhatom ezt a gyakorlatot, nem tettem ezt a kilencvenes években sem. Mindenkinek szíve joga ott élni, ahol tetszik, ahol boldogulását, szakmai előrehaladását biztosítottnak látja. Az elmúlt időben csak olykor döbbsentem meg, amikor áttelepült honfitársaink némelyike a budapesti kandallók mellől a kisebbséghez tartozás hűségéről prédikált. Ezzel nem merült ki döbbsentem. Kiderül ugyanis, hogy éppen ez az ellentmondás, avagy kétszínűség imponált legjobban a budapesti antiliberalis értelmiség egy részének, amely a nemzethez való hűséget a kisebbségi közösség elhagyásában ismerte fel. Ez ugyanolyan képtelenség, mint amikor az antikommunizmus nevében a volt kommunista funkcionáriusokat tekintik a nemzeti érzés megtestesítőinek. A magyarországi folyóiratokat olvasgatva gyakran elcsodálkozom. Manapság ha valaki nemzethű politikát folytatott a Vajdaságban, akkor annak a Tito-érában vagy később legalább miniszternek, magas beosztású pártkadernek kellett lennie. Ez már olyan méreteket öltött, hogy az egyik pesti barátom rám kérdezett. Mi történik, visszatért Tito? Nem, a rosszabbik változatról van szó, válaszoltam, egyszerűen megállt az idő.

Mi mást tehettem a vonat fülkájében, mint hogy rábólintsak útitársunk, az orvostanhallgató lányka szavaira. Hová menjen? A magyarországi gazdasági válság nem kecsegtet sok reménnyel, Szerbiában pedig minden emberi számítás szerint ebben az évtizedben nem fognak javulni a feltételek. Nem szándékoztam lebeszélni terveiről, annak ellenére, hogy tisztában vagyok azzal, milyen súlyos következményekkel jár a tömeges elvándorlás.

A kilencvenes évek elején a magyarországi pártok rendre a kettős állampolgárság ellen voltak, egy sem akadt, aki felkarolta volna a javaslatot, amit Konrád Györggyel együtt tettünk meg több mint húsz évvel ezelőtt. Úgy véltem, hogy ezzel csökkenne a tartós kisebbségi elvándorlás, helyette – esetleg – megkönnyebbülne az ideiglenes munkavállalás. A határok puhultak, miért ne? Ehhez természetesen tervszerű maradáspolitikára lenne szükség, vagyis azt kéne elérni, hogy a szakembereket, az értelmiségieket és a mobilis réteget anyagilag is ösztökéljék a szülőföldön maradásra. Azokban az években a szlovák példa lebegett előttem, Szlovákia ugyanis a munkahelyek megnyitására helyezte a hangsúlyt, továbbá az értelmiségi elit anyagi támogatására. Ezért alig néhány író, tanár települt át Szlovákiába, a szlovák polgároknak pedig jutott munkahely. Változtak a szlovák kormányok, de a támogatási célpontok ugyanazok maradtak. Ismerek több szlovák orvost, művészt, író, egyetemi tanárt, akik elárulták, hogy Pozsonynak köszönve tisztességesen élnek Újvidéken. Vannak köztük olyanok is, akik szerb tanszékeken tanítanak, ettől függetlenül támogatásban részesülnek. Ez még előnyükre is válik. Az a fontos, hogy maradjanak. Pozsonyban az ellenzékiekből kormánypártiak lettek és viszont, azonban a státusok nem változtak. A napi politika nem számított. Ennek köszönve a szlovákok lélekszámcsökkenése a legcsekélyebb, százalékokban kifejezve kisebb, mint a románoké vagy a magyaroké. És végül is ez a cél, nem a sok politikai handabanda.

A magyar kisebbségben merőben más a helyzet. Az értelmiségiek jelentős számban távoztak, legfeljebb irodalmi estekre térnek haza és kisebbségi írókként a vajdasági könyvkiadónál adják ki könyveiket, ám a közéletben, a szellemi és kulturális életben nem vesznek részt. Maradt a nosztalgia. Melinda Nadj Abonji a ritka szerzők egyike, aki ezt a nosztalgiát feldolgozta. Svájcban írta meg a *Galambok röppennek föl* című regényét, amelyben a hazalátogatás motívumát párosította az integrálódás drámájával. Érdekes, hogy az áttelepült írók közül – legalábbis tudomásom szerint – senki sem írt ebből a témakörből regényt. Vagy talán ez is a tabutémák közé tartozik?

A kis magyar világban csak a napi politika számít. A kettős állampolgárság is, a nemzethez való tartozás is. Az irodalom is. Erről szól a Nyíró József temetése kapcsán kirobbant vita is. Vagy nyolc évvel ezelőtt engedtem kíváncsiságomnak, megvásároltam Nyíró néhány kötetét. Novellái közül egypár megnyerte tetszésemet, írtam is róla az újvidéki *Családi Kör* c.

hetilapban. Az újrateremtés kezdeményezése azonban felborzolta a kedélyeket. A szabadkai sajtó, amely mindeddig figyelmen kívül hagyta Nyíró prózáját, hirtelen a nagy magyar íróról cikkezett. Furcsa hírek keringtek. Egy bácskai társaságban az emberek Nyíró állítólagos betiltásán keseregtek. Kiderült, hogy ennek is Gyurcsány az oka. Az ember nem olvashat hiteles magyar írókat, mondogatták. Megpróbáltam meggyőzni a panaszkodókat, hogy szó sincs róla, Budapesten és Szegeden (bizonyára más városokban is) annyi Nyíró-könyvet vásárolhattak volna, amennyit csak akarnak. És mást is. Mit olvastak a hiteles magyar írótól, kérdeztem. Kiderült, hogy semmit.

Egyetlen dologban volt talán igazuk: a vajdasági városkák könyvkereskedéseiben tényleg nem lehet Nyíró-könyvet kapni. De nem lehet Mészölyt sem, Nádas Pétert sem, Esterházyt sem. Jómagam Budapesten megjelenő könyveimet sem vásárolhatja meg az olvasó. Nem térhet be valamelyik könyvkereskedésbe, nem válogat kedvére a könyvek között. Németországban németül, Szerbiában szerbül előbb megvásárolható például az *Egy makró emlékiratai* vagy a *Bűnhődés*, mint a Vajdaságban magyarul. Furcsa dolog, hiszen soha életemben nem láttam Vajdaságban annyi magyar nemzeti zászlót lobogni, mint az elmúlt tíz évben. Soha még nem járt annyi anyaországi politikus a bácskai rónán, mint az utóbbi időben. Ennek ellenére a magyar könyvek alig jutnak el a könyvkereskedésekbe. Több a politikus, mint a könyv.

Ünnepi Könyvhét. A legnagyobb nyári kánikulában kísértéltem a Vörösmarty térre, hogy végigpásztázzam a kiállított könyvtermést. Ismerős íróval nemigen találkoztam. Vásároltam néhány kötetet, újságot, folyóiratot, és behúzódtam az ideiglenes lakásba. Felkattintottam a rádiót, és válogatás nélkül belehallgattam a könyvheti műsorokba. A stúdiók persze világnézetileg különböztek egymástól, viszont egyben sikerült hasonlóságot felfedeztem közöttük. A riporter már-már szinte családias hangulatban faggatta az interjúalanyokat. Ám amint kisebbségi íróként invitáltak mikrofon elé, megszűnt a nyájas beszéd, és a kisebbségre meg a nemzeti elkötelezettségre terelődött a szó. Az alkotásokra nem maradt műsoridő.

A téren elhelyezett könyvsátrak tele könyvvel. Úgy érzem magam, mint a szédülő fűszál. Néhány év után újra a Vörösmarty téren üldögélek a kiadóm társaságában. Kezembe veszem a saját könyvem, elégedetten taksálom, majd dedikálni kezdem a Bűnhődést. Amint lejár a dedikálásra előlátott idő, búcsút veszek a szerkesztőtől. Igen, holnap pontos időben újra itt leszek, és várom az olvasókat, az érdeklődőket – mondom neki, és kezét fogunk. Aztán a párás melegben járom a várost, mintha ellenőrizni szeretném, hogy mi változott Budapesten. Távolról úgy tűnt, hogy majdnem minden. Azért mégsem. Akad még néhány barát. Tulajdonképpen a hatvanas évek végén így kezdődött az ismerkedésem Budapesttel. Tudtam, hogyan kell eljutni néhány kiváló könyvkereskedésbe, és el tudtam jutni néhány barátom lakására. Ötven év alatt nem történt semmi különös, de ennyi éppen elég.

Budapestről Újvidékre tartva három fiatalemberrel ültünk egy kupéba, akik szintén Újvidékre utaztak. Egyikük zentai, a másik kettő szabadkai. Valamelyik anyaországi táborban voltak, most igyekeztek Újvidékre, mert pár nap múlva vizsgázniuk kell(ene). Újvidéken nem érzik magukat igazán otthon, igaz, Szabadkán és Zentán sem. Csak Budapesten. Nagyon sajnálják, hogy nem sikerült budapesti ösztöndíjra szert tenniük, a szüleik pedig nem tudják fedezni a fővárosi tartózkodás költségeit, így hát Újvidékre fanyalodtak. Alig várják, hogy befejezzék a tanulmányaikat. A diplomázás után egy napot sem várnak, Magyarországra települnek át. Ha nem sikerül, akkor Nyugatra távoznak. Öregségükre összegyűjtenek annyi pénzt, hogy a Balatonon egy nyaralót vásároljanak. Eszük ágában sincs visszatérni a Vajdaságba.

Tapintatosan arról próbálok érdeklődni, hogy mi az ilyen hozzáállás oka. Egy pillanatig sem rejtették véka alá véleményüket, hogy a Vajdaságban soha sem lehetnek igazi magyarok. Trianonra terelték a szót. Szidták a szerbeket, mint a bokrot. Na és a magyarokat, akik nem

elég magyarok, hanem janicsárok. A zsidókkal is kérlelhetetlenek voltak. Útitársaim, a három fiatalember, nemzeti radikálisoknak nevezték magukat. Tanácstalanul bámultam a tájat. Nem akartam vitába bocsátkozni velük. Aztán Szabadkán belépett a fürkébe két szerb fiatalember, ők is Újvidékre utaztak, szintén vizsgaügyben. Az iménti véleménynyilvánítás után okkal tartottam attól, hogy incidens szemtanúja leszek. De csoda történt. A magyar fiatalember hirtelen megszelídültek és szuperlojálisak lettek. Nem is lenne említésre méltó a jelenet, ha nem tapasztalnám úton-útfélén. Vannak politikusok, akik Pesten járva vagy a szabadkai sajtó hasábjain nyilatkozva vagy cikkezve harcias jelszavakat ismételtetnek, de amint a szerb sajtónak nyilatkoznak, azonnal *multikulturális gentlemanekké* vedlenek. Ezek után nem meglepő, hogy Knut Vollebaek EBESZ-főbiztos a minap elégedetten nyilatkozott a vajdasági kisebbségek – köztük természetesen a magyar kisebbség – nagyszerű helyzetéről. Így néz ki a mai kuruckodás. Csak magunk között, egymás ellenében kuruckodunk.

[Tetszik](#)

Legyél az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Bécs – Újvidék, via Budapest** Néhány napot Bécsben töltöttem, ahol többek között több szerb, horvát,...
2. **Végel László: Zárszámadás** Didergő májusunk lesz, hallottam a szomszédoktól. Kezdttem rájönni, hogy városban...
3. **Végel László: A Magyar Nárcisz** Végel László A Magyar Nárcisz Angolul jelent meg a...
4. **Végel László: Hogyan éljük túl a rendszerváltást?** A leghidegebb téli napokban a Kelet-Közép-Európában aktuális író, Balzac regényeit...
5. **Végel László: Személyautóval Budapestre** Néhány napot Budapesten töltöttem, a PIM-ben léptem fel a Szépirók...

Cimkék: **Végel László**